

”491” — ”140”

När detta skrives har regeringen nyss fattat beslut, att filmen ”491” skall frisläppas med vissa beskärningar. Att utgången på många håll emotsetts med spänning och kanske oro är sannolikt. Ekonomiska och andra intressen är involverade. Men frågan gäller inte bara friheten att förevisa alster av föregiven konstnärlig kvalitet; den gäller också allmänhetens anspråk på skydd mot framställningar, som sårar tukt och sedlighet, d. v. s. handlingar som är straffbara enligt allmän lag.

För den som inte har sett filmen är det självfallet omöjligt att bedöma dess art och kvalitet. Men den bygger på Lars Görlings bok med samma namn — en med brutal realism serverad skildring av lastbarhet, våld och abnorm sexualitet i en skara av asociala individer ur samhällets bottenskikt — och det är svårt att tänka sig, att filmen utan en avsevärd beskärning och omarbetning av grundmaterialet skulle kunna bli mindre motbjudande än vissa centrala partier av boken. Att dessa icke uppfattats som otillåtna enligt tryckfrihetsförordningen har säkerligen överraskat en hel del läsare. Oavsett hur härmed må förhålla sig är det dock

tydligt, att många, kanske inte minst ungdomar, skulle lockas att såväl se filmen som läsa boken, och det är ställt utom allt tvivel, att denna kombination av intryck i många fall skulle kunna få allvarliga verkningar.

På radikalt håll avvisas alla betänkligheter och krävs, att filmen släpps fri. Man erkänner visserligen ibland, att den är förfärlig, därför att den skildrar en förfärlig verklighet. Det har t. o. m. uttalats oro över hur unga människor upplever konst, som skildrar hemska och för de flesta okända avsnitt av denna verklighet. Men man kräver ändå frihet för filmproducenterna att välja sina ämnen och nöjer sig med förhoppningen att kunskap alltid är god, även om den är plågsam. Även om filmen ser in i ett helvete, vägrar man att tro, att den kan verka förråande. Man kräver, att den visas, men vill helst inte tala om följderna.

Filmerna ”491” är icke någon engångsföreteelse i vårt land. De problem som nu debatteras, har varit aktuella förut och står tydligen i ett visst sammanhang med kulturradikalismens anstormning mot värderingar och seder, som hittills bildat

grundvalen för samlevnaden mellan människorna. Lusten att chockera och utmana människornas känsla för anständighet har samma ursprung som den kristendomsfientliga och moralnivellerande propaganda, vilken är en av orsakerna till äktenskapets och familjelivets försvagning, uppfostrings- och disciplinproblemen i hemmen och skolorna samt till en hel del av de bekymmersamma företeelser som vi sammanfattningsvis benämner ungdomsproblemen. Denna propagandas kännemärke är att den är övervägande negativ. Den har sällan något annat att sätta i stället för de förhånade normerna från en gångens tid. Inför konkreta frågor av moralisk innebörd står kulturradikalismen i regel handfallen och hjälplös.

Att dess självsäkerhet och arrogans i debatterna under sådana förhållanden ibland gör ett pinsamt intryck är inte så underligt. Men särskilt anmärkningsvärd är dess då och då demonstrerade motvilja mot en fördjupad diskussion, mot en i egentlig mening radikal behandling av problemen. De egna åsikterna etiketteras helt enkelt med gamla slitna honnörsord såsom "objektivitet", "rationalitet", "frihet" och "humanism" medan andras meningar påstås vara ytringar av dumhet eller "reaktionär" inställning. Och på detta behändiga sätt tillsammans med sitt dominerande inflytande över opinionsbildande media smiter man undan

djupgående och klarläggande debatt. Ett belysande exempel på denna metodik är det sätt på vilket vissa radikala kretsar behandlade de 140 läkarnas framställning till regeringen om åtgärder mot den tilltagande promiskuiteten och översexualiteten i vårt samhälle.

I denna skrivelse påvisades den uppseendeväckande stegringen av antalet ogifta mödrar under 20-årsåldern och den kraftiga utbredningen under de senare åren av veneryska sjukdomar hos ungdomen i samma åldrar. Men detta har praktiskt taget över hela linjen negligerats av kritiken, och det är påfallande, i hur ringa grad man visat intresse för behovet av bot på det rådande eländet. Invektiv mot undertecknarna får ersätta saktidiskussion. Typiskt är docenten Israels påstående att författarna av skrivelsen "i huvudsak utgör en samling erkända reaktionärer, f. d. eller nya nazister, folk som kanske inte ens visste vad de skrev på". På ett lägre plan kan inte en debatt föras, och en mera ansvarslös inställning till ett allvarligt socialt problem kan icke demonstreras.

Låt vara att de 140 läkarnas skrivelse på en eller annan punkt givits en mindre lyckad formulering och att i några fall tankegången icke blivit tillräckligt utvecklad. Men för de flesta människor med känsla av ansvar ter sig dess huvudsynpunkter i det väsetliga både natrliga och riktiga. Vad är det för fel i tanken, att skolans karaktärsdanande verk-

samhet kräver klara besked om skillnaden mellan rätt och orätt? När den moderna skolan lägge beslag på en väsentlig del av de ungas tid, intresse och arbete, måste skolan väl också i samhällets intresse utbilda deras sinne för ordning och disciplin. Den sexuella upplysningen är förvisso betydelsefull, när den meddelas på ett riktigt sätt, men den löser inte ensam hithörande problemen. Det fordras samtidigt en förpliktande idealbildning, en uppfostran till den hänsyn, varsamhet och pålitlighet som mer än eljest krävs just i samlivet mellan man och kvinna. Och visst är det bäst för samhället om denna undervisning byggs på förutsättningen, att äktenskapet inriktas på livslång gemenskap och gemensamt ansvar för barnen.

Det är egentligen obegripligt att sådana tankegångar kan utlösa den häftiga och obalanserade reaktion som kommit de 140 läkarnas skrivelse till del. Det är så mycket mera besynnerligt som skrivelsen ju inte utmynnar i annat än utredningskrav. Visst får det mot bakgrund av den rådande situationen anses vara ett samhällsintresse att få be-lyst, vilka insatser av medicinsk, ekonomisk och social natur som kan göras för att komma till rätta med missförhållandena. En utredning om möjligheterna att stärka

skolans karaktärsfostrande verksamhet är väl motiverad, när skolan anförtros ett allt större ansvar i detta hänseende. Det som irriterat en del radikaler är kanske särskilt förslaget om en undersökning, huruvida och på vad sätt samhället kan och bör förstärka sin reaktion mot de krafter som i press, film, teater och TV m. m. främjar den pågående översexualiseringen, förvirrar känslan för vad som är rätt och sunt och bereder särskilt ungdomen ökade svårigheter. Man får inte heller glömma, att ekonomiska intressen bakom "nöjesindustrien" kan känna sig hotade av kraven på starkare samhällelig kontroll. Men visst får problemet anses vara så betydelsefullt att det bör underkastas en såvitt möjligt klarläggande belysning.

De 140 läkarnas varningsord och den debatt som ägt rum har skapat oro inom alla samhällslager i vårt folk. Vi står här inför frågor som engagerar människorna betydligt mycket starkare än det politiska kivet om samhällsekonomi, skatter och fördelning av det materiella välståndet. För så sund är man dock i allmänhet att man håller ordning och fasta normer för sammanlevnaden såsom den viktigaste förutsättningen för ett lyckligt samhälle.